

Postbus 778
2300 AT Leiden
info@vrouwenrecht.nl
www.vrouwenrecht.nl

Commentaar Vereniging voor Vrouw en Recht op initiatiefvoorstel van het lid Ellemeet
Wet abortus is zorg (kamerstuknummer 36***)

internet consultatie 3 februari 2024

1. De Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann (VVR) kan geheel en al instemmen met het doel om wetgeving over abortus te moderniseren door abortus uit het strafrecht te halen (schrappen art. 296 WvS). Er is geen enkele juridische reden om abortus in het strafrecht te houden.
Pleitbezorgers van handhaving van de strafbepaling wijzen er wel eens op dat er sinds het in werking treden van de bepaling in 1984 geen veroordeling heeft plaatsgevonden. Dat moge zo zijn, maar er is, ook in de 21ste eeuw, wel aangifte gedaan ingesteld (leidend tot sepot) en gedreigd met aangifte en vervolging. Dat is schadelijk en stigmatiserend en raakt daarmee het recht op toegang tot veilige abortushulpverlening.
Binnen de rechtswetenschap is het uitgangspunt dat het strafrecht een 'ultimum remedium' is. Het strafrecht brengt ingrijpende bevoegdheden en inperkingen mee op de vrijheid van de behandelend arts. Het strafrecht dient alleen ingezet te worden als laatste redmiddel. Dat brengt met zich dat iedere strafrechtelijk gestelde gedraging van tijd tot tijd geanalyseerd moet worden met inachtneming van de huidige maatschappelijke en wetenschappelijke inzichten. De vraag is welk doel de strafbaarstelling nog dient. De arts is een hulpverlener en geen delict pleger. Niet onderschat moet worden hoe ernstig de kwalificatie van een 'misdrijf' is : een zwaar strafrechtelijk vergrijp. Een arts die bij zijn functioneren in gebreke is gebleven kan vervolgd worden via het tuchtrecht.
2. Minder gelukkig is de VVR met de verkorte benaming van de *Wet Abortus is zorg*. Ons inziens kan deze benaming gemakkelijk leiden tot een verkeerd frame, c.q. misbruik door de anti-abortusbeweging. Op dezelfde wijze als de anti-abortusbeweging de "toegang tot veilige abortushulpverlening is een mensenrecht van vrouwen" verkort (en onjuist) verbastert tot "abortus is een mensenrecht", om vervolgens het mensenrecht 'recht op leven' ook toe te kennen aan niet nader gedefinieerd 'ongeboren leven'. *Wet Abortus uit het wetboek van strafrecht* is ons inziens een betere benaming.
3. De VVR wijst erop dat in het internationaal mensenrechtendiscours het 'recht op leven' begint bij de geboorte. "*Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren.*" luidt de historische eerste zin van Artikel 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De ontstaansgeschiedenis en systematiek

van het EVRM laten niet blijken dat het verdrag van toepassing is op het ongeboren kind. Ook kent het verdrag geen wetsartikel waaruit blijkt dat het verdrag betrekking heeft op het ongeboren kind.¹

4. De indienster verwijderd niet alleen de specifieke bepalingen aangaande abortus uit het Wetboek van Strafrecht, ze hevelt ook het bevoogdend taalgebruik, specifieke verplichtingen en voorschriften uit de Wet Afbreking Zwangerschap (Wafz) over naar de zorgwetgeving: vergunningen, beraadtermijn, vaststellen noodsituatie door arts, verplichte voorlichting over andere oplossingen, nazorg in de vorm van voorlichting over anticonceptie, specifieke rapportage aan IvG.
Dit is niet nodig: de huidige zorgwetgeving biedt met alle protocollen en voorschriften voldoende garanties voor goede en zorgvuldige hulpverlening. Zo is bijvoorbeeld met de inwerkingtreding van de Wet Geneeskundige Behandelovereenkomst in 1995 al verplicht gesteld na te gaan of de patiënt vrijwillig een behandeling ondergaat en dat de patiënt rustig moet kunnen nadenken over de verkregen informatie over de behandeling.
5. Mogelijk is de overweging van indienster dat er eerder een politieke meerderheid voor haar initiatiefwetsvoorstel behaald kan worden als specifieke verplichtingen en voorschriften uit de Wafz voorlopig in stand blijven. Daar kan de VVR tot op zekere hoogte begrip voor opbrengen, maar dat rechtvaardigt niet om zonder nadere afweging wetsteksten van meer dan 45 jaar geleden te handhaven. Zo is bijvoorbeeld de formulering van art. 5 Wafz dat zwangerschapsafbreking "alleen dan wordt uitgevoerd, indien de noodsituatie van de vrouw deze onontkoombaar maakt" echt niet meer van deze tijd. Wat zou, in de ogen van initiatiefneemster, deze formulering anno 2024 legitimeren?
6. Daarom is de VVR van mening dat óf alleen art. 296 WvS uit het wetboek van Strafrecht geschrapt moet worden, terwijl de Wafz níet overgeheveld wordt. Óf dat de wettekst van de Wafz wel wordt overgeheveld maar dat daarbij ook telkens per artikel wordt beoordeeld of deze nog wel voldoet aan de huidige maatstaven, of dat er elders al in de strekking van de bepaling is voorzien, zonder bevoogdende terminologie. Voorts vraagt de VVR zich af of de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz), waar de Wafz in het voorstel naartoe wordt verplaatst, wel de meest geëigende wet is om de bepalingen uit de Wafz in onder te brengen. Deze wet regelt immers, zoals de naam al aanduidt, hoe instellingen kwaliteit moeten garanderen, hoe met klachten en calamiteiten wordt omgegaan. Als het gaat om het handhaven van het vergunningstelsel uit Wafz/Bafz zou de Wet op de bijzondere medische verrichtingen (Wbmv) eerder in aanmerking komen.
7. De VVR heeft bezwaar tegen de niet beargumenteerde bewoordingen van initiatiefneemster over abortus als een bijzondere medische ingreep (p.7 MvT), onder het kopje "*Onderstrepen van de beschermwaardigheid van het ongeboren leven en de balans in wetgeving*". Het bestempelen van de wetswijzigingen in Zweden en Canada, waarin abortus is gedecriminaliseerd, als relatief recent (p.7), is bepaald suggestief – ze zijn ouder of bijna net zo oud als de Wafz.
Volgens de VVR miskent indienster dat ten tijde van de indiending van de Wafz, in de jaren zeventig en begin tachtig van de vorige eeuw, al een meerderheid van de bevolking in Nederland specifieke strafbaarstelling van abortus niet nodig achtte. Er was een enorm vertrouwen in de kwaliteit en zorgvuldigheid van de Nederlandse abortushulpverlening. Beide, zowel vertrouwen als kwaliteit, bleek uit tal van wetenschappelijke publicaties. De in 1980 resp. 1981 aanvaarde Wafz is een politiek construct, destijds in beide kamers van het parlement met de kleinst mogelijke meerderheid gepasseerd. Vele bepalingen vinden hun oorsprong immers in het ongemakkelijke, politieke, compromis tussen VVD en CDA, zonder enige relatie tot de

¹ H.J.J. Leenen; *Handboek Gezondheidsrecht*, Den Haag, Boom Juridisch 2014 p. 24.

volksgezondheid te hebben.

8. Dat indienster schrijft dat de hoog geroemde kwaliteit en zorgvuldigheid van de Nederlandse abortuspraktijk niet los gezien kan worden van de kwaliteits- en zorgvuldigheidseisen uit de Wafz is pertinent onjuist (p.11). De al in de jaren zeventig vanwege de kwaliteit en zorgvuldigheid geroemde abortushulpverlening in ons land heeft zich gevoegd naar de extra, politiek ingegeven, wettelijke verplichtingen die in 1984 van kracht werden.
Dat de sector zelf al kwaliteitseisen had vastgesteld en wetenschappelijk onderzoek en registratie had geëntameerd in de gedoogperiode van ca. 1970 tot 1984 bewijst bovendien dat de sector goed zonder specifieke wettelijke voorschriften uitstekende hulpverlening kon leveren.
9. De omschrijving van de medicamenteuze abortus (abortuspil p. 5 MvT) is onjuist. Niet onderkend wordt dat het gaat om twee medicijnen, die ook voorgeschreven worden voor behandeling bij miskramen en deels, ook in andere landen en via internet, verkrijgbaar zijn voor andere indicaties, die niets met abortus te maken hebben. Met het verstrekken van de medische informatie over deze medicijnen heeft Women on Web vrouwen in landen met een totaal abortusverbod de weg gewezen naar een veilige abortus. Is het de bedoeling van indienster dat toegang tot beide medicijnen beperkt wordt?
Ten tijde van het parlementair debat over de abortuswetgeving in Nederland was voorschrijven van de morning after pil nog strikt beperkt tot de medische beroepsgroep. Volgens sommigen behoorde destijds ook de morning after pil tot in ethisch opzicht ongewenst medisch handelen. Inmiddels is de morning after pil verkrijgbaar bij de drogist. De ontwikkeling van de medicamenteuze abortus was niet voorzien bij de start van de Wafz. Inpassen in de abortuszorg heeft ook in Nederland en daarbuiten (inclusief de activiteiten van Women on Waves) voor een heel aantal juridische procedures of voorbereiding daarvoor gezorgd. Hierdoor is de kwaliteit van de abortuszorg in Nederland ondermijnd. De ontwikkeling van nieuwe voorbehoedmiddelen, zonder de beperkingen én bijwerkingen van de hormonale anticonceptiepil, is in volle gang. Dat vraagt ons inziens om nuancering van de huidige formuleringen in de MvT en op overdenking hoe een en ander toekomstbestendig gemaakt kan worden.
10. Een van de zaken die de indienster ten onrechte niet behandelt is de financiering van de abortushulpverlening. De VVR vindt het essentieel dat deze, evenals de bijbehorende anonimiteit van hulpvragende vrouwen, gehandhaafd blijft. Uitbreiding naar in Nederland woonachtige ongedocumenteerde vrouwen zou wenselijk zijn.